

אומרת הגמרא בסוטה (כ"א ע"א) :

את זו דרש רבי מנחם בר יוסי: כי נר מצוה ותורה אור - תלה הכתוב את המצוה בנר ואת התורה באור, את המצוה בנר, לומר לך מה נר אינה מגינה אלא לפי שעה, אף מצוה אינה מגינה אלא לפי שעה. ואת התורה באור, לומר לך מה אור מגין לעולם, אף תורה מגינה לעולם.

הגמרא משווה בין נר למצוה ובין תורה לאור. לפי פשט הדברים, כוונת הגמרא היא שכשם שנר דולק לזמן מועט ואחר כך נגמר - כך גם מצוות נעשות בזמן מוגדר ונגמרות. וכשם שהאור המופץ מהלהבה של הנר מאיר מכוח עצמו את כל הסביבה, ללא שום קשר לנר (חוץ מסיבות טכניות של חומר לבעירה) - כך התורה מאירה בעוצמה מכוח עצמה לעולם.

המהר"ל (הקדמה ל'דרך חיים') מביא הסבר נוסף:

וביאור זה, כי המצוה שהיא מעשה האדם, ואין מעשה האדם רק על ידי הגוף וכל גוף הוא תחת הזמן כאשר ידוע כי כל דבר אשר הוא גוף הוא תחת הזמן, ולכך המצוה שהיא על ידי גוף האדם היא מגינה בזמן בלבד, וזה שאמר שהמצוה היא לשעה. אבל התורה שהיא בלא גוף שהיא השגת השכל אין לגוף עסק בה, וכל דבר שאינו גוף אינו תחת הזמן ולכך התורה מגינה לעולם כאשר האדם דבק בתורה השכלית שאין לה התלות בזמן כלל.

כלומר, המצוה נעשית על ידי גוף האדם, שהוא דבר זמני וחולף, ולכן היא חולפת ומגינה לזמן מוגבל בלבד. לעומתה, התורה אינה כפופה לגוף חומרי ואין לה מגבלות ולכן היא מגינה לעולם.

ולמרות ההבדלים בין תורה ומצוות, שני הדברים קשורים ומתחברים יחד. כשם שאור הנר נמשך אחר הנר עצמו ולא יוכל להאיר בלעדיו, כך גם אור התורה יכול להתבטא רק על ידי קיום המצוות. בנוסף, כשם שהנר נייד ומאיר לכל מקום שאליו מובל כך גם מצוות יכולות להעשות במקומות שונים ולהפיץ את אור התורה בכל מקום שהמצוה מתקיימת.

בענין השוואת המצוה לנר, אומר הש"שפת אמת' (בראשית, לחנוכה תרנ"ז) :

כתיב נר מצוה וכתיב נר ה' נשמת אדם. והענין כי נר הוא כלי אל האור. והנה הגוף הוא בציור אברים כפי כחות הנמצאים בנשמה. ולכן ניתן רמ"ח מצות לתקן כל אבר להיות כלי אל אור הנשמה המיוחד לזה האבר. ועל ידי המצות נגמר הכלי להיות הארות הנשמה מתגליל בגוף וזהו בחינת נר מצוה.

לאדם יש רמ"ח איברים בגופו וכנגדם רמ"ח מצוות. כל מצוה מתקנת את האיבר שכנגדה. לדוגמה, כאשר אדם שומר את פיו מלדבר לשון הרע הוא מתקן את חטאי הלשון, כאשר אדם רץ לבית הכנסת וממהר לדברי תורה הוא מתקן את חטאי הרגלים שרצו לדברים בטלים וכיוצא בזה.

כך גם ניתן להסביר את דברי הגמרא בעירובין (נ"ד ע"א) :

חש בראשו - יעסוק בתורה, שנאמר כי לוית חן הם לראשך. חש בגרונו - יעסוק בתורה, שנאמר וענקים לגרגרתך. חש במעיו - יעסוק בתורה, שנאמר רפאות תהי לשרך. חש בעצמותיו - יעסוק בתורה, שנאמר ושקוי לעצמותיך. חש בכל גופו - יעסוק בתורה, שנאמר ולכל בשרו מרפא.

כאשר האדם מתקן את כל גופו, או לפחות נמצא בדרך לביצוע מטרה זו, הוא הופך עצמו לנר מצוה שעל ידו מופץ האור. הוא חי תורה, ההתנהגות שלו היא תורה, הדיבורים שלו הם תורה. לכן עצם נוכחותו מפיצה את אור התורה בסביבה, בדיוק כמו נר.

בניגוד למצרים ששיעבדו את ישראל מבחינה גופנית, היוונים רצו להשמיד את העם מבחינה רוחנית ומוסרית:

ויען אנטיוכוס ויאמר לשריו: הלא ידעתם את עם היהודים אשר ביננו בירושלים, לאלוהינו אינם מקריבים ודתנו אינם עושים, ואת דתי המלך זונחים, לעשות דתם וגם מייחלים המה ליום שברון המלכים והשלטונים, ואומרים מתי ימלוך עלינו מלכנו ונשלוט בים וביבשה וכל הארץ תנתן בידינו, אין שווה למלכות להניחם על פני האדמה הבה נעלה עליהם, ונבטל מהם את הברית אשר **כורתה להם: שבת, ראש חודש ומילה**. ויטב הדבר בעיני שריו ועבדיו (מגילת אנטיוכוס, ז-יא).

היוונים הבינו שהמרכז שמחיה את העם היהודי הוא המצוות, שעל ידיהם נמשך אור התורה. הם אלו שנותנים לעם את החיות הנצחית הבלתי מעורערת לכל אורך ההיסטוריה, ועל כן רצו לערער את הבסיס על מנת שכל המגדל העצום הזה יקרוס. אך הם לא העריכו נכון את כוחו של העם היהודי. הבסיס שעליו מושתתת כל הדת הוא בסיס אין סופי - התורה. העם מחובר אליה כמו אור ללהבה, הוא יונק ממנה את כוח חיותו. החשמונאים ידעו זאת בצורה ברורה, ויחד עם המלחמה הטבעית וההשתדלות בקרב, הם סמכו על הקב"ה שיעזור להם להביס את הצורר היווני אף על פי שהם היו רבים מאיתם. החשמונאים הבינו שהמלחמה הזו לא תתנהל בדרך הטבע בלבד אלא גם על ידי ניסים.

לצערנו, מלכות יון, ובעיקר תרבות יון - תרבות החומר, לא נמחקה בימי בית שני, והיא ממשיכה להתקיים בלבו של כל אחד ואחד מאיתנו. היום אנו קוראים לה "תרבות המערב".

אך תחת ההגדרה הזו נמצאים גם דברים חיוביים, כמו החידושים הטכנולוגיים והרפואיים ומגוון תחומים רבים שלא דוקא מזיקים לנו, אלא אפילו עוזרים לנו. אי אפשר לתת תיוג כוללני לתרבות יון של ימינו, כיון שהטוב והרע משרתים בערבוביה. בכל צד של המציאות אנו עומדים בין הבחירה בדרך התורה ובין התיוונות נקודתית.

כאשר אנו לומדים תורה ומקיימים מצוות אנו חיים חיי תורה. אנו חיים את התורה. כך אנו יודעים בבירור מה מותר ונכון לעשות ומה אסור לעשות. כך יותר קל לסנן סינון פנימי בכל דבר ודבר שאנו עושים ובכל מקרה לגופו. הרמח"ל כותב זאת בתחילת 'מסילת ישרים' (פרק ג', בחלקי הזהירות), בתור אחד הדבקים הבסיסיים שעל האדם לעשות: כי הנה הפשפוש במעשים הוא לחקור על כלל המעשים ולהתבונן בו, הנמצא בהם מעשים אשר לא יעשו אשר אינם הולכים על פי מצות ה' וחקיו, כי כל אשר ימצא מאלה יבערם מן העולם. אך המשמוש היא החקירה אפילו במעשים הטובים עצמם, לחקור ולראות היש בעינים איזה פניה אשר לא טובה או איזה חלק רע שיצטרך להסירו ולבערו.

החשמונאים חיו את התורה ולכן לא עלה במוחם ולו קמצוץ של מחשבה לתת להתיוונות להתקיים. זו היתה מעלתם ועלינו להמשיך אותה גם בימינו.